

۱. روش تحقیق و پژوهش علمی:

«تحقیق» در لغت به معنی واریسی کردن، کشف حقیقت، جستجو و به کنه امری رسیدن و در اصطلاح علمی عبارت است از: کشف حقیقتی مجهول یا مجمل که با روش خاصی از طریق تأمل و جستجو پیرامون مطلبی به دست می‌آید.

در این تعریف چند ویژگی عمده نهفته است: حقیقت، روش، تأمل و جستجو. بنابراین هر پژوهش علمی یا تحقیقی مستلزم حقیقت پژوهی، داشتن روش (متدلوژی)، استفاده از فکر و اندیشه، و سرانجام حرکت و جستجو است.

«تحقیق» از جهتی بر دوگونه است: یکی تحقیق ابتکاری، که مستلزم نوجویی و رسیدن به حقیقتی است که بر دیگران مجهول است؛ و دیگری تفصیلی یا تأییدی، که در این زمینه محقق به جستجوی شواهد و دلایل مبسوط برای تفصیل و تأیید امری مجمل می‌پردازد. در هر دو مورد فوق، استفاده از تجربیات علمی و یافته‌های تحقیقی دیگران ضرورت پیدا می‌کند.

بنابراین فصل مشترک یک نوشته تحقیقی از غیر آن، داشتن استناد و پشتوانه علمی است. با این ترتیب، محقق فردی است جستجوگر، و آگاه به مسائل علمی و تحقیقی و در قلمرو کار خود مبتکر، که می‌تواند با اتخاذ روشی درست – بر اساس یافته‌های دیگران - و با تکیه بر استدلالهای علمی، مطلب تازه‌ای را کشف و عنوان کند، یا دست کم امر مجملی را تفصیل دهد.

۲. ویژگی‌های روش تحقیق در مطالعات ادبی:

- ویژگی کلی روش تحقیق در ادبیات آشفته‌گی و بی‌نظمی است.
- کتاب‌های روش تحقیق در ادبیات متمرکز بر بحث (مرجع‌شناسی و معرفی برخی از فعالیات‌های پژوهشی مثل نسخه خطی).

- علت بی‌نظمی در روش تحقیقات ادبی کثرت آنگوها، رویکردها، روش‌ها یعنی استفاده افراد از روش‌های مختلف تحقیق به صورت دلخواه و بدون توجه به موضوع، اهداف و دامنه‌های هر پژوهش.

۳. پژوهش‌های علمی در حوزه زبان و ادبیات فارسی:

- متون ادبی کهن؛
- آثار تذکره‌ای/ تاریخ ادبیات؛
- فرهنگ‌ها؛
- علوم نظری ادبیات؛
- حاشیه نویسی؛
- مباحث زبانی؛
- آثار انتقادی؛
- آثار تفسیری؛
- آثار ترجمه‌ای؛
- تحقیقات بین‌رشته‌ای؛
- تحقیقات میدانی؛
- تحقیقات تلفیقی یا ترکیبی.

مثلاً: علوم نظری ادبیات (دستور، بلاغت) – مباحث زبانی (دستور زبان، تحلیل زبان شناسانه متن) – انتقادی (نقد شعر یا نثر فارسی با رویکردهای مشخص) – تطبیقی (بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌ها میان متن‌های ادبی از دو حوزه متفاوت یعنی دو زبان یا دو ملیت) – میدانی (از کتابخانه استفاده می‌کنیم، بررسی با استفاده از ابزارهای پژوهشی در علوم اجتماعی یعنی جمع‌آمار) – ترکیبی یا تلفیقی (یک متن ادبی با تلفیقی چند نوع از رویکردهای ادبی بررسی می‌شود).